



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Capvt II. De Scriptoribus adversus Ethnicos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

PRIMA PARS.

DE GENTILIIUM ERRORUM CONFUTATIONE.

CAPVT I.

De erroribus Gentium in communi.

Gentium
errores.

Illa solum delumam ad Gentilium errores
confutandos, quæ præcipua sunt, & à multis
recepta, & circa quæ celebres sunt hominum de
colendo DEO sectæ & adinventæ, neque profes-
sæ exiis, nisi ea tacuam, unde videro iacturam
Religioni importari, vel ut frigeat, vel nuret, vel
omnino cadat. Nam abolita iam vel satis à ma-
joribus explosa, & profligata, ne attingam qui-
dem: ut de Iove, de Junone, de Hercule, de Ve-
nere, de Marte, aliisque hujuscæ notæ. Quis enim
adeo nunc intant, ut illos esse Deos suo credat,
quales nemo velit habere liberos, aut seruos? ad
ero enim illum convincendum, satis sunt olim à
sanctis viris dicta & scripta, cum is adhuc homi-
nam animos occuparet.

Præcipui autem Gentium errores, circa divi-
nam naturam cognoscendam ad hæc capita
commode reduci possunt. Nam vel ita barbari
aut ignari sunt, ut DEUM esse non intelligant, il-
lumque primum, & summum principium, à quo
omnia hæc, quæ videntur prodita sunt, non
agnoscant: vel eo cognito in hoc primo principio
definendo plurimum errent. Hi autem errores
omnes, ut fecit D. Thom. lib. 1. contra Gentes cap. 9.
ad quatuor capita reduci possunt: nam in hac pri-
ma causa, quam nos DEUM appellamus in qui-
renda, in tribus maxime certamus homines erras-
se. Primo in hujus principii natura, substantia, &
perfectioe, prout in eis est cognoscenda. Secun-
do, in ratione explicanda, qua à primo hoc princi-
pio omnia fuerunt condita, & quomodo ab eo
regantur, & conserventur, eisque se variis modis
communicaverit. Tertio, in exponendo ultimo
creaturarum fine maxime hominum.

Circa primum articulum, nempe circa DEI
naturam & perfectionem, in varios graveque erro-
res Gentiles prolapsi sunt, quos ad certa capita
redigere, penè esset impossibile. Circa secun-
dum vero de processione creaturarum faci-
lius errorum species ad certas classes à D. Thom.
lib. 2. contra Gentes c. 3. referuntur: Primus, inquit,
est eorum error, qui creaturarum naturam ignoran-
tes, nihil supra corporalem creaturam existimantes,
dixerunt creaturam, primam causam & DEUM
constituere; de quibus dicitur Sapientia 13. Qui au-
tem ignem, aut spiritum, aut aërem, aut girum stel-
larum, aut nimiam aquam, aut Solem & Lunam
Deos putaverunt. Secundus error est eorum, qui ea qua
soli DEI sunt, ut creare, futura cognoscere, mira-
cule operari, creaturæ aliquibus ascribunt; de quibus
dicitur Sapientia 14. Incommunicabile nomen lignis
& lapidibus imposuerunt. Tertius, est eorum, qui di-
vina virtuti in creaturas operanti aliquid detrahunt,
quales fuerunt illi, qui duo rerum principia constituunt,
vel qui res non ex divina voluntate, sed ex necessitate
naturæ à DEO procedere asserunt: similiter & illi, qui
res vel omnes, vel quasdam ad divinam providentiam

non referunt. Ac denique quarto multi ex Gentibus
errant, existimantes, creaturas rationales, quarum
finis ultimus est ipse DEUS, alii creaturæ esse sub-
jectas, ut sunt illi, qui hominum voluntates astra sup-
ponunt, vel qui Angelos animarum creatores faciunt,
aut ipsas animas mortales ponunt. Quibus erroribus
natura humana derogant dignitati.

Circa ultimum vero hominis finem exponen-
dum, tam variis sunt, ac à veritate alieni errores; ut
Marcus Varro, teste D. Augustino lib. 19. de Ci-
vitate Dei cap. 1. ducas & octuaginta opiniones,
seu, ut melius dicam, deliramenta enumeret. Præ-
sumebant enim temerè, ultimum hominis finem,
& beatitudinem in hac vita inveniri posse, ut qui
alterius vitæ cognitione carerent. Quare præsentis
vitæ aliam succedere, in qua mortales actionum
suarum præmio, vel supplicio DEO afficiantur,
non agnoscerant. Ac tandem circa honorem & re-
verentiam exhibendam huic ultimo fini, ac princi-
pio omnium rerum, o errorant celo, cum veterum
cultum DEO altissimo debitum, in hominum
mortuorum, vel Daemonum, vel aliarum rerum,
& simulacrorum vanissimam, superstitionissi-
mamque honorem transfulerunt.

Contra hos igitur Gentium vanissimos errores
breviter agemas, licet non eodem ordine in om-
nibus servato.

Præterea cum in adducendis gentibus ad fidem,
non solum opus sit eorum errores destruere, sed
& veritates nostræ fidei eis aperire, ut optimè ad-
veritit D. Thom. lib. primo contra Gentes cap. 9.
Sapientiam intentionem, ait, circa duplicem veritatem
rerum divinarum versari. Primo circa errores contra-
rios destruendos, & ad hujus veritatis manifestatio-
nem, per rationes demonstrativas, quibus adversarius
convincatur, procedendum est. Secundo, circa verita-
tum fidei, qua nostrum intellectum excedunt, mani-
festationem: in quibus solvenda sunt rationes adver-
sariarum, cum veritati fidei ratio naturalis contraria
esse non possit. Et rationibus probabilibus, quibus fidei
nostra mysteria esse evidenter credibilia in fidei-
libus ostendatur.

Ex quibus in conversione Gentium procuran-
da, tria possimum in tendere debemus. Primum,
eorum errores destruere. Secundum, fidei nostræ
mysteriorum credibilitatem comprobare. Ter-
tium, modum cum eis agendi præscribere, qua
tria à nobis breviter erunt in hoc Opere præstada.

Quæ in
Gentium
conver-
sione ob-
servanda

CAPVT II.

De Scriptoribus adversus Ethnicos.

Adversus Gentium errores, & idololatriæ præ-
sertim veteres, ac falsarum Religionum cul-
tores, ex antiquis Patribus scripserunt Iustinus
Philosophus & Martyr; Tertullianus in Apologe-
tico, & libro de Idololatria; S. Cyprianus de Ido-
lorum vanitate, & aliis in locis; Clemens Alexan-
drinus; Eusebius Casariensis; Lactantius Firmia-
nus.

nus, Arnobius, Augustinus præcipue in libro de Civitate DEI, nunquam satis laudato; S. Thomas in libro contra Gentes; Guilielmus Parisiensis lib. 1. de fide ac legibus. Ex his igitur Ecclesie Patribus innumera & efficacissima desumi possunt argumenta, quibus Infideles trahantur, ut oculis quasi aperti suorum sectarum nugas, & fidei nostræ solidam veritatem conspiciant.

Pro iuvandis vero, edocendisque gentibus, maximè vero novi orbis, sive Indiarum Occidentalium, & Orientalium, Sinarum, & Insularum, Japonis, aliisque quamplurimis, videndi sunt inter alios nonnulli doctissimi viri ex Jesuitarum familia, qui rara doctrina experientiaque præditi, de hac re scripserunt: quales sunt Anton. Posslevinus 1. Tomo sua Biblio. lib. 9. & Josephus Accetta in lib. de procuranda Indorum salute, Alexander Valignanus in Catechismo Japoniorum: hi enim post diuturnam rerum experientiam, alter pro Indorum Occidentalium, alter pro Japoniorum conversione accuratissimè scripserunt. Sed præcipue nostri temporis clarissimum lumen Ludovicus Granatenis perlegendus erit, in aucto illo volumine, cui titulus est, *Introductio ad Symbolum*, maximè 5. lib. qui est veluti aliorum compendium.

C A P V T III.

De ultimo fine hominis.

AB hominis fine, ad quem à DEO conditus est, Christo proprio exordiemur disputationem, quam fuscè, doctissimè tamen prosequitur Ludovicus Vives lib. 1. de veritate fidei Christi. à quo brevitati solius consulentes ea, quæ præcipua ac selecta sunt decerpimus. Ad hominis, inquit, verum germanumque finem inveniendum, operæ pretium fuerit, ut hominem ipsum, humanaque omnia, singulatim evoluta atque explicata proponamus nobis ante oculos. Primum omnium nasci hominem videmus, tum ali, & crescere, quod vivere vocatur: hoc ei est cum stirpibus commune, distinctum à non viventibus. Vis ergo & facultas est in eo aliqua, per quam vivit, quæ iis negata est, quæ non vivunt: ad hæc utitur sensibus externis & internis, in quo à belluis nihil differt, differt à stirpibus. Aliquis ergo in eo est vigor, cuius ope, & actioibus illis fungitur, qui non inest plantis nec herbis.

Veniamus jam ad ipsius proprium. Uritur consilio, iudicio, ratione, sermone, quæ belluis non sunt attributa, uti est à Philosophis declaratum, & res ipsa ostendit. Aliquid ergo habet quo cæteræ animantes: per quod animal est rationale, cætera sunt bruta, muta, & rationis expertia. Ea vis & facultas mens dicitur, seu ratio, qua una homo censetur, aliis omnibus non dissimilibus rebus, tanto ab homine intervallo separatis, saxi, arboribus, belluis. Habet in mente functiones duas: alteram qua in bonum tendit, voluntatem: alteram, quam hujus veli consultiorem nuper diximus, iudicium sive ingenium, quæ quid verè bonum & malum sit inquit.

Voluntas ex se qualitatem habet nullam, talis sit omnino, quale id quod amplectitur: si bonam, bona: si malum, mala. Illic est virtus, & hic vitium. In ingenio succrescit, cum non exercetur, ignorantia, quæ est velut tenebræ; cum autem probe exercetur, peritia, quæ est tanquam pura lux, quom autem pravè, pervertitas, & corruptela, quæ est cæci lux, quæ in lucerna ex oleo ardens medicato varias rerum imagines objicit oculis, ut capra asinina, vitulina, vineam per parietem ex-

pannam, fallitque intuentes ea ipsa quæ vera debet ostendere. In animo, quem communem fecimus cum bestiis, sunt sensus interni, imaginatio, phantasia, existimatio, memoria; hinc affectus varii de opinione boni, vel mali, presentis, ac venturi, lætitia, mæror, cupiditas, metus, & alia, quæ subtilius exequi non est loci hujus. Jam in corpore sunt sensus interni, in illis integritas & vigor, tum integritas membrorum, sanitas, vires, vigor, species, habitudo, & per sensus voluptatis infusa. Foris ad nos veniunt quibus conservetur corpus, ea ex quibus est concretum & coagmentatum. Sanius enim ex terra, aqua, aère, & igne, quæ huic tuendæ, ac fulciendæ compositioni conducant, tum quibus recuperetur sanitas amissa, vel dubia, & nutans confirmetur, quibus singuli sensuum voluptatibus, & deliciis sibi congruentibus titulentur moti quodam suavi & jucundo.

Hæc præbuit natura. Nos adiecimus nostra primum pro teneritudine, atque imbecillitate corporum necessaria, indumentum, habitacula, instrumenta exercendæ terræ, & quodammodo cogendæ: ut fructus fundat, ac veluti debitor reddat creditum; tum quod vires nacti essemus per exiguas, addimus nobis adjuutores, socios, amicos, administratos, tum ex bellorum rabie servos, & alioqui nati, & compositi eramus à natura ad societatem, quod benevolentia, & sermo iudicant.

Jam ad procreationem sobolis stimulat nos natura, ut conservetur genus: itaque uxores ascrivimus, unde nati liberi, ab uxoribus affinitates ortæ, à liberis consanguinitates & propinquitates, & charitatis mutue nexus, & sociabilitate cæteris & congregatione hominum concelebrati: ande pagi primum, inde oppida, ut besque exiterant, non solum amore conjungente homines, sed interdum malis & necessitatibus, dum cogunt se in unum, quorum alii aliis usui possint esse.

Ex malitia & iniquitate hominum leges sunt ortæ; & ad legum aequitatisque conservationem Magistratus, cum potestate constituti, ad comprimendam audaciam malorum, ad propulandam vero vim hostilem, & injuriam externam arma inventa sunt, & multitudo armata efficit bellum, qui cæteri & multitudi illi profuisset, afficiebatur honore, tum ad referendam ipsi gratiam, tum ad exemplum aliorum. Communicationi autem rerum primo serviebat commutatio, in cuius locum, cum res esset visa impedita, & inexplicabilis, successi nummus, qui omnia exæquaret.

Tum, ut homo inter æquitatisque conservationem naturali quadam DEI similitudine, quam nos deprecavimus, orta est cupiditas excellendi: sed excellentia degenerant ad res inanes, ac falsas, dum corruptè de bono decernimus. Alii enim bonum posuerunt, ac proinde præstantiam in forma, alii in robore, alii in animositate, fuerunt, qui in rapinis & cæde hominum, qui in lusionibus, qui in honestate generis, qui in nihil sapiendo & vita belluarum proxima. Alii etiam honorem captarunt, non in sua solum Civitate, sed procul apud externos: non suo tantum ævo, sed ad posterum, quæ gloria nuncupatur. Signa honorum & excellentiæ excogitata permulta, in verbis, in natu, in gestu, in toto corpore, in loco, dum sedemus, dum assurgimus, dum ambulamus, transimus. In his omnibus immergit se & iudicandi pravitas, & cupiditas insatiabilis permiscuit omnia, cõfundit, tortur, ad fines tû à natura ipsa, tum à recta inventionem hominum alienissimos. Non possum persequi singula, quod esset operis immensi, & in præsens minime necessarii. Quis hic non cogatur exclamare:

O ho-